

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

МОТИВ И ЦИЉ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Апстракт

Кривица је општи субјективни елементи, а сви остали општи елементи су објективни. Криминални мотив, као унутрашњи повод и узрок криминалног понашања, манифестује се кроз опште и посебне елементе извршеног кривичног дела. Будући да кривица има двоструку функцију у науци кривичног права (1-кривица је општи субјективни елемент кривичног дела; 2-кривица је садржина кривичноправне одговорности у форми умишљаја и нехата), и криминални мотив као психолошко-вољни (субјективни) сегмент кривице, такође, има двоструку функцију. Садржина и степен кривице (умишљаја и нехата) је одређен, делимично или у потпуности, квалитетом криминалних мотива и мотивације, тј. нема кривице без криминалних мотива и криминалне мотивације. Мотив је истовремено и субјективна (тј. психолошко-вољна) и нормативна, кривичноправна категорија. У кривичноправном смислу мотив је интегрални психички фактор који ствара и детерминише криминално понашање које се састоји у извршењу кривичноправне радње. Правилно разумевање криминалних мотива и криминалне мотивације, неопходно је због побољшавања квалитета делатности државноправних органа и судова у сфери кривичне јуриспруденције, а нарочито код правне квалификације кривичних дела и одмеравања казне за њихово извршење. Циљ је резултат који човек жели да оствари свесном и вољно предузетом радњом. Представа о циљу је психолошка категорија. Свака људска радња је циљна, зато што је усмерена на остварење неког резултата. Циљ је садржан у ефекту који се реализује предузимањем радње, а манифестује се као противправна последица кривичног дела којој учинилац тежи. У кривичном праву, циљ се поклапа са оном противправном последицом кривичног дела којом се задовољава криминални мотив.

Мотив и представа о забрањеној последици, с једне стране, и реално остварена противправна последица кривичног дела, с друге стране, су апсолутно подударне код предумишљаја и директног умишљаја. Код евентуалног умишљаја постоји релативна подударност између представе о последици и реалне противправне последице кривичног дела. Представа о противправној последици код умишљајне кривице улази у мотивациони ток и појачава вољну активност усмерену на реализацију те последице. За разлику од умишљајне, нехатна кривица се заснива на немарном или непажљивом понашању учиниоца. Овде мотив није криминалан и делује само у односу на радњу која није противправна. Основ кривице и прекора код нехата се налази у обавези учиниоца да је према субјективним околностима могао, а према

објективним околностима морао, имати свест и вољу у односу на насталу противправну последицу кривичног дела.

Кривичноправна и криминолошка анализа конкретне криминалне мотивације представља изучавање психолошке структуре личности конкретног учиниоца и психо-етичко-правно оцењивање његових понашања и делатности. Успех кривичног суда у остваривању принципа утврђивања кривице у кривичном поступку зависи од професионалног и личног моралног квалитета судија кривичара, а квалитет судија кривичара зависи од квалитета мотива /не/утицаја извршне власти на судску власт у једној држави.

Кључне речи: криминални мотив, криминална мотивација, мотивираност, кривица, циљ – противправна последица.

МОТИВ И ЦЕЛЬ УГОЛОВНОГО ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Резюме

Вина является общим субъективным элементом, все остальные элементы являются объективными. Криминальный мотив, как внутренняя причина криминального поведения проявляется через общие и особенные элементы совершенного уголовного преступления. Учитывая, что вина имеет двойную функцию в науке уголовного права (1. вина - это общий субъективный элемент уголовного преступления; 2. вина - это содержание уголовно-правовой ответственности в форме умысла и неосторожности), и криминальный мотив как психологически – волевой (субъективный) сегмент вины, также имеет двойную функцию. Содержание и степень вины (умысла и неосторожности) определен, частично или полностью, качеством криминального мотива и мотивации, т.е. нет вины без криминального мотива и криминальной мотивации. Мотив одновременно является и субъективной (психологическо-волевой) и нормативной, уголовно-правовой категорией. Мотив определяем в психологическом (как осознанное побуждение, возникающее на основе потребностей) и уголовно-правовом (как интегральный психологический фактор, определяющий преступное поведение) смыслах, а мотивацией считаем процесс возникновения мотивов и влияние последних на человеческое поведение. Преступная мотивация - это интегральный психологический процесс создания, развития, выбора, реализации преступных мотивов, который предполагает преступную деятельность виновного. Правильное понимание мотива преступления (равно как и его мотивации) необходимо для совершенствования деятельности правоохранительных органов и суда в сфере уголовной юстиции, в частности, при квалификации преступлений и назначении наказания за их совершение. Целью является результат, который человек желает осуществить сознательным и своевольно предпринятым деянием. Представление о цели является психологической категорией. Каждое человеческое деяние целенаправленно потому, что направлено на

осуществление какого-то результата. Цель содержится в эффекте, который реализуется предпринятием деяния, а провозглашается как противоправное последствие уголовного преступления, к которому лицо стремится. В уголовном праве, цель совпадает с тем противоправным последствием уголовного преступления, которым удовлетворяется уголовный мотив.

Мотив и представление о последствиях уголовного преступления, с одной стороны, и реально осуществленное последствие уголовного преступления, с другой стороны, абсолютно идентичны при преднамеренном и прямом умысле. При косвенном умысле существует относительная идентичность между представлением о последствиях уголовного преступления и реально осуществленное последствие уголовного преступления. Представление о последствиях уголовного преступления в умысле входит в мотивационное течение и усиливает волевую активность, направленную на реализацию этого последствия. В отличие от преступлений с умыслом, преступления по неосторожности основываются на небрежном или легкомысленном поведении лица. Здесь мотив не является криминальным и действует только в отношении деяния, которое непротивоправно. Основа вины и наказания в преступлении по неосторожности находится в обязательстве лица, совершившего деяние, которое в соответствии с субъективными обстоятельствами могло осознать, а при объективных обстоятельствах должно было осознать и иметь волю относительно последствий уголовного преступления.

Уголовно-правовой и криминологический анализ, конкретной криминальной мотивации, представляет собой изучение психологической структуры личности конкретного виновного лица. Успех уголовного суда в осуществлении принципа утверждения вины в уголовном процессе зависит от профессионального и личного морального качества судей, а качество судей зависит от качества мотивов влияния исполнительной власти на судебную власть в государстве.

Ключевые слова: криминальный мотив, криминальная мотивация, мотивировать, мотивировка, вина, цель - противоправное последствие.

Мотив и цель кривичног дела

Кривично дело чине четири општа елемената: дело - радња и последица; противправност; одређеност дела у закону; и кривица (члан 14. став 1. КЗС). Нема кривичног дела уколико је искључена противправност или кривица, иако постоје сва обележја одређена кривичним закоником (члан 14. став 2. КЗС). Кривица постоји ако је учинилац у време када је учинио кривично дело био урачуњлив и поступао са умишљајем, а био је свестан или је био дужан и могао бити свестан да

је његово дело забрањено; док је кривично дело учињено са кривицом и ако је учинилац поступао из нехата, уколико закон то изричито предвиђа (члан 22. КЗС).¹

Структуру кривице чине: (1) урачунљивост; (2) умишљај или нехат; (3) свест о противправности. Дакле, кривица је општи субјективни елементи, а сви остали општи елементи су објективни. Криминални мотив, као унутрашњи повод и узрок криминалног понашања, манифестује се кроз опште и посебне елементе извршеног кривичног дела. Будући да кривица има двоструку функцију у науци кривичног права (1-кривица је општи субјективни елемент кривичног дела; 2-кривица је садржина кривичноправне одговорности у форми умишљаја и нехата), и криминални мотив као психолошко-вољни (субјективни) сегмент кривице, такође, има двоструку функцију.

Кривица представља психички однос (квантум психичке енергије) урачунљивог кривца-учиниоца према кривичном делу као сопственом остварењу. Садржина и степен кривице (умишљаја и нехата) је одређен, делимично или у потпуности, квалитетом криминалних мотива и мотивације, тј. нема кривице без криминалних мотива и криминалне мотивације.

Мотив је истовремено и субјективна (тј. психолошко-вољна) и нормативна, кривичноправна категорија. Као субјективна категорија мотив је свесно схваћена побуда настала на бази потреба која може бити биолошке, психолошке и социјалне природе. Као нормативна категорија мотив је један од основа за упућивање етичко-правног прекора учиниоцу кривичног дела, тј. кривични суд мора проценити етички садржај и кривичноправни значај мотива у конкретној кривичној ствари и на тој процени засновати садржину прекора. Нормативни карактер мотива се заснива и на морализацији кривичног дела и кривичноправне одговорности. Кроз радњу и последицу кривичног дела материјализују се и криминални мотиви, тј. криминална мотивација. Примера ради, планирано и извршено убиство човека на спавању представља *Тешко убиство на свиреп и подмукао начин* (члан 114. став. 1. КЗС). Свиреп и подмукао начин извршења ове противправне радње, узрокован је криминалним мотивима свирепешћу и подмуклошћу.

Код умишљаја криминални мотив се више од 50% материјализује у радњи и последици извршеног кривичног дела. Извршено упоредноправно истраживање криминалних мотива у Украјинској и Српској судској пракси показали су учестало неутврђивање криминалних мотива у кривичном поступку, у оквиру процедуре утврђивања кривице, за намерно-умишљајна убиства из чланова 115-116. КЗУ и чланова 113-115. КЗС. То је традиционални тренд у овим кривично-судским праксама, а узрок његовог постојања је непоштовање креативне снаге кривичносудске праксе, и доктрине, од стране извршне власти у творењу кривичних законодавстава наведених држава.²

Мотив означава побуду, повод, подстрек, подстицај, разлог и може се појмовно одредити и у кривичноправном смислу. У кривичноправном смислу мотив је интегрални психички фактор који ствара и детерминише криминално

¹ Кривични законик Србије, Службени гласник РС бр. 85/2005, 88/2005. и 107/2005.

² Ђурић, А.: Мотив у кривичном праву (монографија), издавач Александар Б. Ђурић, г. Ниш – Србија, 2006, стр. 285-310.

понашање које се састоји у извршењу кривичноправне радње. Основне функције криминалног мотива су стварајућа и детерминирајућа. Детерминирајућа функција је снага мотива којом се усмерава ток људског понашања или делатности према тачно одређеном циљу. Ову функцију мотива, ми називамо мотивираност. Правилно разумевање криминалних мотива и криминалне мотивације, неопходно је због побољшавања квалитета делатности државноправних органа и судова у сфери кривичне јуриспруденције, а нарочито код правне квалификације кривичних дела и одмеравања казне за њихово извршење. Међутим, у кривичноправној доктрини нема јединства у погледу решења питања, као што су: појам криминалних мотива генерално и њихова класификација; појам појединих врста криминалних мотива и њихове класификације; обавезност процесног откривања и утврђивања садржине и врсте криминалног мотива *causa criminalis*; степен утицаја конкретног криминалног мотива на утврђивање садржаја и степена кривице *causa criminalis*; степен утицаја криминалних мотива на квалитет одмеравања кривичне санкције, тј. индивидуализацију казне *causa criminalis*; и друго. Степен актуелности истраживања такве субјективне компоненте *causa criminalis* (субјективне стране делинквенције тј. криминалних мотива конкретне кривичне ствари), повезана је са реформом кривичног законодавства, а у том смислу и реформом Српског кривичног законодавства. Због тога је потребно осмислити и изградити Закон о криминалној мотивацији.³

Криминални мотив треба разликовати од намере. Они су општи субјективни сегменти кривице, а посебни субјективни елементи конкретног кривичног дела могу бити само онда када су изричито предвиђени кривичним закоником. У законском прописивању када су криминални мотиви посебни субјективни елемент конкретне инкриминације, мислимо да би наш законодавац морао много више поштовати судску праксу.

Циљ је резултат који човек жели да оствари свесном и вољно предузетом радњом. Пре него што предузме радњу учинилац, под утицајем мотива, формира представу о циљу који жели да оствари извођењем радње. Представа о циљу је психолошка категорија. Свака људска радња је циљна, зато што је усмерена на остварење неког резултата. Циљ је садржан у ефекту који се реализује предузимањем радње, а манифестује се као противправна последица кривичног дела којој учинилац тежи. За разлику од мотива, циљ је објективна категорија и налази се изван психолошке структуре личности. Мотив се појављује као узрок људске делатности, а циљ као резултат те делатности.

У кривичном праву, циљ се поклапа са оном противправном последицом кривичног дела којом се задовољава криминални мотив. На пример, код кривичног дела крађе намерним одузимањем туђе покретне ствари на противправан начин се задовољава мотив користољубља. Међутим, у неким случајевима циљ се остварује посредством већег броја претходних противправних последица да би се дошло до главне последице којом се задовољава мотив. Примера ради, да би се задовољио мотив користољубља лице А је одлучило да изврши разбојништво. Мотив делује на циљ тако што га одређује. Уколико

³ Ibidem, str. 1-340.

кривичном суду није познат криминални мотив, онда остаје нејасно зашто је учинилац одабрао тачно одређени циљ а не неки други.

Криминални циљ има повратног утицаја на настанак и дејство криминалног мотива. Представа о циљу може да проузрокује настанак мотива, а мотив даље да усмерава радњу ка остваривању циља. Примера ради, лице А примети велику количину новца код пијаног лица Б кога овај пијанац троши немилосрдно. Како је оскудног имовног стања лице А пожели да одузме један део новца од Б, зато што ће га овај некорисно потрошити. Велика сума новца подстиче жељу за присвајањем код лица А. Та жеља ојачана емоцијама и личним /не/моралом прераста у криминални мотив. Тако представа о циљу формира мотив користољубља, а тај мотив покреће радњу одузимања новца ради реализације противправног циља - крађе.

Наше мишљење о односу мотива и циља (тј. мотива и противправне последице кривичног дела) - Мотив и представа о забрањеној последици, с једне стране, и реално остварена противправна последица кривичног дела, с друге стране, су апсолутно подударне код предумишљаја и директног умишљаја. Код евентуалног умишљаја постоји релативна подударност између представе о последици и реалне противправне последице кривичног дела. Представа о противправној последици код умишљајне кривице улази у мотивациони ток и појачава вољну активност усмерену на реализацију те последице. За разлику од умишљајне, нехатна кривица се заснива на немарном или непажљивом понашању учиниоца. Овде мотив није криминалан и делује само у односу на радњу која није противправна. Основ кривице и прекора код нехата се налази у обавези учиниоца да је према субјективним околностима могао, а према објективним околностима морао, имати свест и вољу у односу на насталу противправну последицу кривичног дела.⁴

Сматрамо да кривични суд у конкретном кривичном догађају истовремено са утврђивањем садржаја кривице (принцип утврђивања кривице) мора утврђивати и садржај криминалних мотива. Утврђивање криминалних мотива у кривичном поступку подразумева: (1) тачну правну квалификацију кривичног догађаја; (2) утврђивање садржине и степена материјалне стране противправности кривичног дела и кривца; (3) утврђивање садржине и степена кривице; (4) утврђивање садржине навика или склоности ка криминалном понашању личности учиниоца; (5) утврђивање врсте кривичне санкције; (6) индивидуализирање утврђене врсте кривичне санкције; (7) утврђивање садржине ресоцијализације личности учиниоца; и (8) утврђивање садржине постпеналне помоћи кривцу-осуђенику.

Криминална мотивација представља многообразни психолошки процес који подлеже етичко-правној оцени кривичног суда. Кривичноправна и криминолошка анализа конкретне криминалне мотивације представља изучавање психолошке структуре личности конкретног учиниоца и психо-етичко-правно оцењивање његових понашања и делатности.

Успех кривичног суда у остваривању принципа утврђивања кривице у кривичном поступку зависи од професионалног и личног моралног квалитета судија кривичара, а квалитет судија кривичара зависи од квалитета мотива

⁴ Ibidem, str. 67-68.

/не/утицаја извршне власти на судску власт у једној држави. Као доказ за изречено наводим песму *Свети Сава* српског песника Војислава Илића из 1889. године и цитирам речи Чезаре Бекарија из његове књиге „О зличинима и казнама“ - *Побрините се да се људи боје закона и да се само њих боје. Страх пред законима је спасоносан, али погубан је страх људи пред људима.*

Литература:

1. Ђурић, А.: Мотив у кривичном праву (монографија), издавач Александар Б. Ђурић, г. Ниш – Србија, 2006, 340стр. /ISBN 86-909147-0-6; COBISS.SR-ID 133358348/
2. Кривични законик Србије, Службени гласник РС бр. 85/2005, 88/2005. и 107/2005.